

Jelige: ZHV814

A mennyei üdvhelyek klímája

A dolgozat lezárásának dátuma:

2023.01.10.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	2
2. A klíma fogalma	3
2.1. A klíma, mint az időjárási elemek összessége.....	3
2.2. A klíma átvitt értelmezése	3
3. Az ószövetségi epifániás jelenségek	5
3.1. Isten embereknek szóló epifániás attribútumai	5
3.1.1. Égi jelenségek	5
3.1.2. Kivonulási, vándorlási és tábori klímajelenségek	8
3.2. A templomhoz kapcsolódó klímajelenségek	10
4. A túlvilági klímák a zsidó apokaliptikus irodalomban	12
5. A túlvilági klíma a görög hitvilágban	15
5.1. Klímajelenségek a görög irodalomban	15
5.2. A pozitív túlvilági lokalitások klímája	17
5.3. A negatív túlvilági lokalitások klímája.....	19
5.4. Hasonlóságok a Jelenések könyve és a sírfeliratok között a túlvilági klíma tekintetében.....	20
6. Az evangéliumi klímajelenségek	22
6.1. Az utolsó idők klímája.....	22
6.2. Jézus halálához kapcsolódó klímajelenségek	23
7. Kozmikus túlvilági klíma-jelenségek az apostoli levelekben	25
8. Mennyei klíma a Jelenések könyvében.....	27
8.1. A mennyei terek.....	27
8.2. A mennyei Jeruzsálem klímaviszonyai	28
9. Konklúzió.....	31
10. Irodalomjegyzék.....	32

1. Bevezetés

Kutatásom fő témája a mennyek országának időjárási jelenségei és az üdvözülők klímaélvezete a Jelenések könyve alapján. Választásom azért esett erre a témára, mert három évig tanultam a Debreceni Egyetem Természettudományi és Technológiai Karán meteorológia szakirányon, így olyan témát szerettem volna, ami ugyan csak kis mértékben, de kapcsolódik a már megszerzett szakmámhoz.

Az üdvhelyek klímájának vizsgálatához ismernünk kell a klíma fogalmát. Ezt a szót kétféleképpen is értelmezhetjük: vehetjük szó szerinti értelemben, ami azt jelenti, hogy az adott hely éghajlatát, időjárását vizsgáljuk, vagy beszélhetünk róla átvitt értelemben. Ilyenkor az adott helyen tapasztalt hatásokat vizsgáljuk, tehát azt, hogy a környezet hogyan hat az emberre. Dolgozatomban mindkét szempontból megvizsgálom a mennyek országa és az alvilág klímáját, a Jelenések könyve alapján, illetve kitérek a más vallásokban ismert üdvhelyekre is. Továbbá szeretném kifejezni az utolsó idők klímajelenségeit, melyről az Újszövetség több könyvében is olvashatunk és szeretném bemutatni az Ószövetségben megjelenő időjárási elemeket, amelyek Isten megjelenéséhez kapcsolódnak.

A fő kérdések, amelyekre hangsúlyt kívánok helyezni, hogy a Szentírás alapján milyen szélsőséges éghajlati elemek jelennek meg Krisztus eljövetele előtt, illetve hogy a túlvilágon milyen klímaviszonyok uralkodnak, mind az időjárás mind pedig az érzület tekintetében. Továbbá mindezeket összevetem az ókori görög sírfeliratokból ismert elemekkel.

2. A klíma fogalma

2.1.A klíma, mint az időjárási elemek összessége

Mindenek előtt fontos tisztáznunk a klíma fogalmát. Az éghajlat és időjárás két nagyon hasonló fogalom, mégsem teljesen ugyanaz. A különbség a vizsgált idő hosszában keresendő, ugyanis az időjárás néhány óra, esetleg néhány nap alatt lejátszódó folyamatokra, míg az éghajlat rendszerint hosszabb, néhány évtizedig tartó hatásokat jelent. A fogalmak tisztázása érdekében a következő táblázatban (1. táblázat) Dr. Péczely György Éghajlattan c. könyvében megtalálható fogalmi magyarázatokat találjuk.

Időjárás	Éghajlat
<i>„A légkör fizikai tulajdonságainak és folyamatainak egy adott helyen rövidebb időszak (néhány óra - néhány nap) során a környezettel és egymással is kölcsönhatásban álló rendszere.”</i>	<i>„A légkör fizikai tulajdonságainak és folyamatainak egy adott helyen rövidebb időszak (rendszerint néhány évtized) során a környezettel és egymással is kölcsönhatásban álló rendszere.”</i>

1. táblázat: Az időjárás és éghajlat fogalma Dr. Péczely György: Éghajlattan c. könyve alapján (Péczely, 1998, p. 8)

Láthatjuk, hogy valóban nagy a hasonlóság a két fogalom között. Mindkettőre igaz az, hogy olyan helyeken értelmezhetők, amelyeket fizikailag körül lehet határolni. Mivel azonban a vizsgálat tárgyát a mennyei üdvhelyekről szóló látomások képezik, amelyek fizikailag nem körülhatárolhatók, a továbbiakban ez a különbség számunkra nem lesz mértékadó. Továbbá a későbbi fejezetekben szó esik majd arról, hogy az új teremtségben nem lesznek égitestek, illetve az általunk ismert idő fogalom is megszűnik, vagyis a két fogalom közt így nem tudunk különbséget tenni.

Az ismertetett okok miatt, a szó szerinti értelemben vett klíma alatt kutatásomban azokat az ismert időjárási, illetve éghajlati elemeket mutatom be, amelyek az üdvhelyen megjelennek. Tehát nem teszek különbséget az időjárás és éghajlat fogalma között.

2.2.A klíma átvitt értelmezése

Ha a meteorológusok prognózist, vagyis előrejelzést adnak ki, akkor sokszor beszámolnak arról, hogy az adott klímát milyennek fogjuk érezni. Például a televíziós időjárás jelentéseknél gyakran előfordul, hogy ismertetik a várható hőmérsékletet és a hőérzetet is, továbbá orvometeorológiai szempontból is ismertetik az ezzel járó körülményeket. Ezek a jelentések rendkívül fontosak, hiszen így könnyebb védekezni az extrém időjárási jelenségek okozta

nehézségek ellen. Tehát azt mondhatjuk, hogy a klímának van egy átvitt értelmezése is, ami a közérzetre vonatkozik.

Fontos látnunk a különbséget a két értelmezés között, mert ha a klímát nem az előző pontban ismertetett, szó szerinti értelemben vizsgáljuk, akkor arra a kérdésre keressük a választ, hogy az adott területen tartózkodó emberek, vagyis jelen esetben az üdvözülők (illetve elkárhozók), hogyan érzik magukat, milyen hatások érik őket azon a helyen. Ez a vizsgálat is szervesen hozzátartozik a mennyei üdvhelyekről alkotott képhez, hiszen az időjárási körülmények is hozzájárulnak az úgynevezett „klíma-élvezethez”, vagyis a már említett közérzethez.

Emellett más hatásokat is vizsgálok a kutatásomban, amelyek első ránézésre talán kilógnak a sorból, mégis többségük szorosan kapcsolódik az éghajlat fogalmához, ezért az átvitt értelmezéshez sorolom őket. Ilyen például az éhség és a szomjúság, amelyek oka kapcsolódhat szárazsághoz, csapadékhiányhoz, vagyis összefügg az éghajlati adottságokkal.

A magyar nyelvben használjuk a légkör, az atmoszféra szót olyan értelemben, ami nem konkrét időjárási elemekre vonatkozik, hanem egy szituációra (például szoktuk mondani, hogy milyen a beszélgetés légköre, vagy használjuk a „barátságos légkör” meghatározást). Az érzület vizsgálatánál szintén e hatások közé sorolom még a fájdalmat és annak hiányát, illetve más érzéseket is. Ennek oka, hogy a mennyei üdvhelyről, vagyis annak környezetéről alkotott képhez, fontos megismernünk az ott tartózkodók érzéseit, amelyek részben kapcsolhatók a környezeti hatásokhoz, részben azonban megmagyarázhatatlan jelenségek az ember számára, mint például a fájdalom elmúlása az üdvhelyen.

Átvitt értelmezés alatt tehát megvizsgálom mindazokat a hatásokat és érzéseket, amelyek az adott helyen tartózkodókat érik. Ezek vizsgálata segít egy képzeletbeli képet alkotni a vizsgálat tárgyáról, vagyis a mennyek országában uralkodó körülményekről.

A következő fejezetekben mindkét értelmezést figyelembe véve, részletesen ismertetem és kifejtem az említett jelenségeket és hatásokat, illetve összehasonlítom a hellenisztikus világ gondolataival.

3. Az ószövetségi epifániás jelenségek

Az Újszövetségben számos helyen találhatunk leírást különböző időjárási megfigyelésekről, amelyek Isten hatalmasságához kapcsolódnak, akár az evangéliumokat, akár a Jelenések könyvét vizsgáljuk. De mi a helyzet az Ószövetséggel? Ezékiel próféta könyve például a Jelenések könyvéhez hasonlóan írja le az Úr dicsőségét, de Dániel próféta könyvében is megtaláljuk a négy élőlényről szóló látomást. Az Ószövetségben azonban nagyobb hangsúlyt kapnak az úgynevezett epifániás jelenségek, amelyeket két nagyobb csoportba sorolhatunk: Isten embereknek szóló epifániás attribútumai és a Sion hegyéhez, vagyis a templomhoz kapcsolódó klímajelenségek. Ezeket a jelenségeket további csoportokra is bonthatjuk, beszélhetünk égi jelenségekről (ilyen például a szél, vagy a villámlás jelensége) és a vándorláshoz kapcsolódó, tábori klímajelenségekről.

3.1. Isten embereknek szóló epifániás attribútumai

A Szentírásban számos helyen találunk olyan időjárási jelenségeket, amelyeket akkor figyeltek meg, amikor Isten jelenlétét feltételezték. Lehet ez látomás, vagy történeti leírás is, ezt nevezzük epifániás jelenségeknek. Az esetek nagy részében ezek a jelek akkor tűntek fel, amikor Isten kapcsolatba akart lépni az emberrel, vagyis eszközként használta a klímát. Ezek az isteni kinyilatkoztatások nem voltak idegenek a görögök számára sem, hiszen például Homérosz műveiben is találunk olyan történeteket, amikor egy istenség az éghajlati komponenseket eszközként használja. Az időjárási elemek az ember számára bonyolult, sokszor érthetetlen folyamatok során jönnek létre, ez nem csak az akkori világra volt igaz, hanem a maira is, talán ezért is érdekes, hogy az Úr ezeket használta eszközként, hiszen Ő Maga is bonyolult és felfoghatatlan hatalmasság számunkra. Sokszor találunk olyan verseket is, főleg az Ószövetségben, amikor Isten nem csak jelez az adott időjárási elemmel, hanem eggyé is válik vele, annak képében jelenik meg. Számos helyen találkozunk olyan égi jelenségekkel, mint a szél, a füst, a felhő, a vihar, vagy a különböző optikai jelenségek. Ezek általában Isten hatalmasságához kapcsolódnak. De mondhatnánk a tűz és a földrengés megjelenését is.

3.1.1. Égi jelenségek

Szél

Mózes második könyvében a 10. fejezet 13. versében azt olvassuk: „*Mózes tehát kinyújtotta a botját Egyiptom földje fölé, és az ÚR keleti szelet hozott az országra egész nap és egész éjjel. Reggel aztán a keleti szél meghozta a sáskákat.*” (2Móz 10,13) Itt az Úr

eszköze a szél, de nem a kapcsolatteremtés a célja, hanem az egyiptomiak engedetlenségének megbüntetése. A tíz csapás közül több is ilyen időjárási csapás jellegű, erre használja Isten például a jégesőt is. A szél a legtöbb esetben negatív eszközként jelenik meg, így van ez a Királyok első könyvében is, amikor az Úr azt mondja Illésnek: *„Gyere ki, és állj a hegyre az ÚR színe elé! És amikor elvonult az ÚR, nagy és erős szél szaggatta a hegyeket, és tördelte a sziklákat az ÚR előtt; de az ÚR nem volt ott a szélben.”* (1Kir 19,11) Itt egyértelműen kimondja a bibliai szöveg, hogy az Úr nincs ott a szélben, tehát a pusztító jellegű szél, ami sziklákat tör össze, nem azonos Istennel.

Vihar:

A vihar képét is sokszor megtaláljuk a Szentírásban, főképpen olyan történetek kapcsán, amikor az ember Isten ellen cselekszik és így haragra gerjeszti. A mennydörgés, villámlás, heves szél és óriási hullámok, mind olyan elemek, amelyek felett az ember nem lehet úrrá, ezért egyértelműen Isten hatalmasságát fejezi ki. Ilyen kontextusban találkozunk Jónás történetével is, aki nem akart engedelmeskedni Isten akaratának, ezért Isten a vihart használja eszközül, hogy elindítsa Jónást a neki tetsző úton.

Találkozunk szélsőséges időjárási elemekkel Ezékiel könyvében is, itt azonban a vihar elemei, a villámlás és a szél az Úr dicsőségével kapcsolatban jelennek meg: *„Láttam, hogy forgószél jött észak felől, nagy felhővel és egymást érő villámlással, körülötte fényözönnel. A közepéből, a villámlások közül mintha ezüstös csillogás tündöklött volna.”* (Ezékiel 14) A villámlás a Bibliában sokszor kötődik Isten hatalmasságához, ahogyan a szél, illetve a felhő is.

Az Újszövetségben is találunk hasonló történeteket. Amikor a tanítványok viharba kerülnek, Jézus csendesíti le a tengert. Tehát a viharak és minden elemének egyedüli Ura Isten.

Légköri optikai jelenségek:

Az optikai jelenségek közül a szivárvány a legkiemelkedőbb. Érdekes hasonlóság az Újszövetség és az Ószövetség között, hogy Ezékiel és Dániel könyvében is hasonló kontextusban olvasunk a szivárványról, mint a Jelenések könyvében. Ezt néhány fejezettel később részletesebben is kifejtem.

Az Ószövetség tekintetében is fontos szerepe van ennek a jelenségnek, ugyanis a Noéval kötött szövetség után, olyan látomásokban látjuk leírva, amelyek Isten dicsőségéről tanúskodnak. Ezékiel így írja le ezt a látomást: *„A körülötte levő fényözön olyannak látszott, mint a szivárvány, amely a felhőkön szokott lenni esős napon. Ilyen volt az Úr dicsőségének látványa...”* (Ezékiel 1,28) A Jelenések könyvében a szivárvány tulajdonképpen egy

fénykoszorú, amely a smaragd fényéhez hasonlóan ragyog. Az Ószövetségben pedig a büntetés végét, a szövetségkötést jelenti. Tehát ha a szívárványt eszköznek tekintjük, főképpen itt az ószövetségi vonatkozásban, akkor talán azt mondhatjuk, hogy Isten egyfajta jelként használja, ezzel tudatva, hogy kegyelmes lesz az ő népéhez, a választottjaihoz az ítélet idején.

Világosság és sötétség

Mózes első könyve így kezdődik: *„Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet. A föld még kietlen és pusztá volt, a mélység fölött sötétség volt, de Isten Lelke lebegett a vizek fölött. Akkor ezt mondta Isten: Legyen világosság! És lett világosság. Láttá Isten, hogy a világosság jó, elválasztotta tehát Isten a világosságot a sötétségtől.”* (Gen 1,1-4) Rögtön a Szentírás elején találkozunk ezzel a két elemmel és innentől kezdve számunkra ez a két fogalom olyan közel kerül egymáshoz, hogy nem is tudjuk elképzelni, hogy a kettő egymástól függetlenül is létezhetne. Azzal kezdődik Isten teremtő munkája, hogy elválasztja a világosságot a sötétségtől és azt olvassuk, hogy *„Láttá Isten, hogy a világosság jó...”* És innentől a világosság és sötétség közötti ellentét már nem pusztán a két elemről, hanem azoknak a jelentéstartalmáról is szól. Ez látszik abban is, hogy ezek után a világosság mindig életadó fényként, pozitív jelentéssel bír, azonban a sötétség olyan motívum, ami a Bibliában mindig negatív képekhez kötődik, mindig valami olyan állapotot jelent, ami nem jó, ami korlátozza az embert. Ezt talán jól szemlélteti az, hogy a kilencedik csapás Egyiptomban, maga a sötétség volt. Mózes második könyve így ír erről: *„Azután ezt mondta az ÚR Mózesnek: Nyújtsd ki kezedet az ég felé, és akkor olyan sötétség lesz Egyiptom földjén, hogy tapintani lehet a sötétséget. Mózes kinyújtotta kezét az ég felé, és sűrű sötétség támadt egész Egyiptomban három napig. Az emberek nem látták egymást, és három napig senki sem tudott kimozdulni a helyéről. De ahol Izráel fiai laktak, mindenütt világos volt.”* (2Móz 10,21-23)

Jób könyvében is hasonlóan negatív képeket látunk a sötétség kapcsán, a 10. fejezet megemlíti a vaksötét országot, ahol a napvilág is olyan, mint az éjszaka, tehát nappal is hasonló sötétség uralkodik, mint az egyiptomi kilencedik csapás esetében. Ez a rész így hangzik, Jób könyve 10. fejezetének a 20. versétől: *„Úgyis rövid az időm! Ha megszűnnék a baj, és elmaradna tőlem, egy kissé felvidulnék, mielőtt elmegyek oda, ahonnan nem térhetek vissza: a sötétség és a homály országába, a vaksötét országba, a homály sötétjébe, ahol nincs rend, és még a napvilág is olyan, mint a sötét éjszaka.”* (Jób 10,20-22) Ebben a részben a sötétség mellett ott van a rendezetlenség is, a káosz, amiben nincs ott Isten. Ez az

Isten nélküli állapot pedig, ahogy már említettem, korlátozza az embert, hiszen azt olvassuk az előbb felolvasott szakaszban, hogy az egyiptomiak három napig nem látták egymást és nem tudtak kimozdulni a helyükről a sötétség miatt. Ugyanakkor az Ószövetség könyveiben a sötétség félelmetes képei mellett mindig ott van a reménység, hogy Isten megszabadítja az embert ezektől a korlátoktól és az Isten nélküliség állapotából. Nézzük meg például a 139. zsoltárt. A 11. és 12. versben ezt olvassuk: *„Ha azt gondolnám, hogy elnyel a sötétség, és éjszakává lesz körülöttem a világosság: a sötétség nem lenne elég sötét neked, az éjszaka világos lenne, mint a nappal, a sötétség pedig olyan, mint a világosság.”* (Zsolt 139,11-12) De ha újra elolvassuk az előbb említett, egyiptomi kilencedik csapásról szóló részt, abban is megtalálhatjuk ezt a reménységet: *„De ahol Izráel fiai laktak, mindenütt világos volt.”* (2Móz 10,23b)

Ha megnézzük Ezékiel próféta könyvét, akkor azt látjuk, hogy az első fejezetben úgy írja le az Úr dicsőségét, hogy fényzőn veszi körül. *„A körülötte levő fényzőn olyannak látszott, mint a szivárvány, amely a felhőkön szokott lenni esős napon. Ilyen volt az Úr dicsőségének látványa...”* (Ez 1,28) Tehát Isten dicsőségéhez fényjelenségeket társít a próféta, ez is jelzi számunkra, hogy Isten maga a világosság. Mindemellett pedig Ézsaiás próféta jövődölése is erről szól. *„A nép, amely sötétségben jár, nagy világosságot lát, a homály földjén lakókra világosság ragyog.”* (Ézs 9,1) Az ember egyedül nem képes megszabadulni a rendezetlenség, vagyis a sötétség korlátjaitól, az Isten nélküli állapottól, de Isten elküldi Jézus Krisztust, a Világosságot, aki az emberek reménysége.

3.1.2. Kivonulási, vándorlási és tábori klímajelenségek

A vándorlási-, illetve tábori klímajelenségek közé a füst, felhő és tűz hármását soroltam, amelyek nehezen választhatók el egymástól, sokszor együtt írják le őket. Ez a három elem egészen másképp válik Isten eszközévé, mint ahogyan az előzőekben az égi jelenségeket láttuk. Többször is előfordul, hogy úgy használja fel őket, hogy azonosul velük. Így volt ez az Egyiptomból való kivonulás és a pusztai vándorlás során is.

Füst, felhő, tűz:

Mózes második könyvében, a 13. fejezet, 21. és 22. versében van megírva: *„Az ÚR pedig előttük ment nappal felhőoszlopban, hogy vezesse őket az úton, éjjel meg tűzoszlopban, hogy világítson nekik, és éjjel-nappal mehessenek. Nem távozott el a felhőoszlop nappal, sem a tűzoszlop éjjel a nép elől.”* (2Móz 13,21-22) Isten tehát ezeket a látványos időjárási elemeket

arra használja, hogy a nép előtt menjen és vezesse őket, ezzel is jelezve, hogy közöttük van és nem hagyta el őket. Ezékiel könyvében az Úr dicsőségéről szóló látomásban is találkozunk a felhő jelenségével: „*Láttam, hogy forgószél jött észak felől, nagy felhővel és egymást érő villámlással, körülötte fényözönnel. A közepéből, a villámlások közül mintha ezüstös csillogás tündöklött volna.*” (Ez 1,4)

A tűzzel kapcsolatban érdekes lehet, hogy általában negatív jelentést fűzünk hozzá, a Szentírásban is sokszor találkozunk vele negatív értelemben, hiszen alapvetően a tűz pusztító jellegű. Például a Jelenések könyvében a kárhozat helye a tűz tava (Jel 19,20), illetve Máté evangéliumában is olvashatunk az örök tűzről. A 25. fejezet 41. verse így hangzik: „*Akkor szól a bal keze felől állókhöz is: Menjetek előlem, átkozottak, az ördögnek és angyalainak elkészített örök tűzre!*” (Mt 25,41) A prófétai könyvekben és a Királyok könyvében is megjelenik a megemésztő tűz motívuma, itt azonban, a kivonulás történetében, olyan pozitív jelenséget látunk, ami nem csak vezeti a népet, hanem a fényt, a világosságot jelenti az éjszakában. Tehát ez az eredetileg pusztító elem, azzal, hogy Isten azonosul vele, éltető elemmé válik. Már a szélnél láttuk, hogy ha Isten nincs benne, akkor sziklákat tördel és hegyeket szaggat, a tűznél is igaz, hogy ha Isten nem válik eggyé vele, akkor éget, megemészt, de amikor Ő Maga a tűz, akkor világosságot ad és az életben maradást jelenti. Az éltető tűz az Újszövetségben a pünkösdi eseményekhez kapcsolható, a Szentlélek kitöltetéséhez. Az Apostolok Cselekedetei 2. fejezetében lángnyelvekről olvasunk: „*Amikor pedig eljött a pünkösd napja, és mindnyájan együtt voltak ugyanazon a helyen, hirtelen hatalmas szélrohamhoz hasonló zúgás támadt az égből, amely betöltötte az egész házat, ahol ültek. Majd valamilyen lángnyelvek jelentek meg előttük, amelyek szétoszlottak, és szálltak mindegyikükre.*” (ApCsel 2,1-3) Továbbá Mózes második könyvében, a csipkebokor esetében is azzal találkozunk, hogy ha az Úr angyala ott van a tűzben, akkor az nem éget és nem pusztít. A 3. fejezet 2. verse így hangzik: „*Ott megjelent neki az ÚR angyala tűz lángjában egy csipkebokor közepéből. Látta ugyanis, hogy a csipkebokor tűzben ég, de mégsem ég el a csipkebokor.*” (2Móz 3,2)

A füst is több bibliai versben megtalálható, de sokszor hasonlat vagy metaforaként. Ez a jelenség természetesen szorosan kapcsolódik a tűzhez, ezért a legtöbb igehelyen a két elemet együtt találjuk meg. A füst motívuma szinte soha nem jelenik meg önmagában, általában valamelyik másik, vagy több elemmel párosítva írják le. Így találunk olyan leírást is ahol a mennydörgés, villámlás és földrengés elemei is megjelennek a füsttel párhuzamosan. A tűzhez és a felhőhöz hasonlóan a füst is a vándorlással kapcsolatos klímajelenségekhez köthető, Mózes második könyvében például a füstben, illetve a tűzben Isten jelenik meg és így teremt kapcsolatot Mózesrel. A 19. fejezet, 18. versében ezt olvassuk: „*Az egész Sínai-hegy füstbe*

borult, mert leszállt rá tűzben az ÚR. Füstje úgy szállt föl, mint az olvasztókemence füstje, és az egész hegy erősen rengett.” (2Móz 19,18) Ézsaiás látomásában is füst tölti be a templomot, amikor az Úr elhívja őt (Ézs 6,4).

3.2. A templomhoz kapcsolódó klímajelenségek

A Sion hegyéhez kapcsolódó látomásokban különböző időjárási elemekről olvashatunk, az Ó-, illetve Újszövetségben egyaránt. Az egyik ilyen elem az előző pontban említett füst, amely Ézsaiás próféta elhívástörténetében jelenik meg: *„A hangos kiáltástól megremegtek a küszöbök eresztékei, és a templom megtelt füsttel.”* (Ézs 6,4)

A templomhoz kapcsolódó elemek közül a legérdekesebb talán a víz, amely a Bibliában számos helyen megjelenik, többek között Ezékiel próféta könyvében, ahol ezt olvassuk: *„Azután visszavitt engem a templom bejáratához. Ott víz fakadt a templom küszöbe alól kelet felől, mert a templom keletre néz. A víz a templom déli oldala mellől, az oltártól délre folyt tovább.”* (Ez 47,1) A Jelenések könyvében is hasonló leírást találunk a vízről, a 22. fejezetben, azzal a különbséggel, hogy az új teremtésben nincs szükség templomra, mert maga az Úr a temploma a városnak. Éppen ezért az élet vize nem a templom küszöbe alól fakad, mint Ezékielnél, hanem Isten és a Bárány trónjából. *„Azután megmutatta nekem az élet vizének folyóját, amely ragyogó, mint a kristály, és az Isten és a Bárány trónjából ered.”* (Jel 22,1) A víz az élet feltétele. Palesztinában nem volt ritka a szárazság, így ezen a területen a víz még nagyobb értéknek számított, mint máshol. A templom, amelybe bevonult Isten dicsősége, áldások forrásává válik a szövetséges nép számára. Ezt jelképezi a templom küszöbe alól fakadó forrás Ezékiel könyvében, amely aztán hatalmas folyamává duzzad. (Bartha szerk., 1968, p. 777)

Egy másik fontos tényező, ami megfigyelhető a templommal, illetve a Sionnal kapcsolatos leírásokban, hogy mindig hangsúlyozzák Isten jelenlétét. A 48. Zsoltár például ezt írja Isten városáról, a Sion hegyéről: *„Bizony, itt van Isten, a mi Istenünk örökkön-örökké, ő vezet minket mindhalálig.”* (Zsolt 48,15) A 121. zsoltárban is a hegyekre tekint a szerző, onnan várja a segítséget: *„Zarándokének. Tekintetem a hegyekre emelem: Honnan jön segítségem? Segítségem az ÚRtól jön, aki az eget és a földet alkotta.”* (Zsolt 121,1-2)

A hegy az ókori világ vallásaiban mindig kiemelkedő szereppel bír, sőt ma is vannak ilyen szent helyek. Gerardus van der Leeuw A vallás fenomenológiája c. könyvében leírja, hogy szent hegyek a világon mindenhol vannak, és ezeknek az emberek isteni, illetve démoni hatalmat tulajdonítanak, hiszen távol vannak a hétköznapi világtól és megközelíthetetlenek. (Leeuw, 2001, p. 46) Látjuk azt, hogy a Szentírásban is fontos szerepe van a hegyeknek, hiszen hegyen

történik például a törvényadás, vagy az Újszövetségben Jézus színeváltozása. Éppen ezért a legfontosabb, amit meg tudunk állapítani a Sion hegyének, illetve a templom környezetéről, az Isten jelenléte.

4. A túlvilági klímák a zsidó apokaliptikus irodalomban

A zsidó irodalomban találhatunk olyan utalásokat, melyek szerint a zsidó hagyományban az eget 7, máshol pedig 10 rétegre osztják. Lévi testamentuma szerint mindegyik rétegnek megvan a maga jellemző vonása. Az elsőben tűz uralkodik és hó és ez hordozza az emberek összes igazságtalanságát. Ebben az égben büntetik meg azokat, akik nem tartják meg a törvényt. A második rétegben „az ítélet napjára csatarendben álló erők” vannak, amelyeknek feladata a büntetés. Az első két réteg tehát az alvilágra hasonlító, büntető helyet idézhetik fel bennünk. Az ég következő rétegében - Lévi testamentuma szerint - angyalok vannak, és a legmagasabban a „Hatalmas Dicsőség” lakik. Az ezek fölötti égben tartózkodnak azok az angyalok, akik az Úr színe előtt állnak és feladatuk, hogy istentiszteleti szolgálatot végezzenek, azaz engesztelő áldozatot mutassanak be, az igazak érdekében az Úrnak. A következő égben trónusok vannak és uradalmak. Itt szüntelenül Istent áldják. (<https://docplayer.hu/173180020-A-12-patriarka-testamentuma.html>, p. 22)

Lévihez hasonlóan Énók második könyvében is az ég több rétegéről olvashatunk, összesen hét mennyről, amelyet látomásában lát, ezek között is vannak pozitív és negatív lokalitások. Az első mennyben a csillagok rendjének vezéreit látja, illetve 200 angyalt, akik a csillagokat és a mennyek összetételeit irányítják. Ebben a rétegben lát még egy hatalmas tengert, hó- és jégtározókat, a felhők tározóit és az olajos harmat tározóit. (Fröhlich-Dobos szerk., 2009, p. 198) A második menny egy büntető hely, ahol az elítélt angyalok jelennek meg. (Fröhlich-Dobos szerk., 2009, p. 198) A harmadik mennyet a szerző az Édenkerttel azonosítja. Itt négy folyó képe jelenik meg, amelyek az egész kertet termékennyé és áldottá teszik. A látomásban elmondják az angyalok, hogy ez a hely az igazaknak készített örökségül, akik az Úrnak szolgálnak. (Fröhlich-Dobos szerk., 2009, p. 199) A könyv folytatásában az angyalok a mennyei észak felé viszik Énókot, ahol egy ítéletes helyet mutatnak neki. Itt sötétség és köd uralkodik, és állandó tűz ég, illetve tüzes folyó, jég és tömlöcök is találhatóak benne, a felfegyverzett angyalok pedig kínozzák azokat, akik ott tartózkodnak. Ez a hely a „földön becstelenséget művelő istenteleneknek készített”. (Fröhlich-Dobos szerk., 2009, p. 199) Ezután Énók a negyedik mennybe kerül. Itt megmutatják neki a Nap és a Hold mozgásait és fénysugarait, majd elviszik a mennyei kelet, azután pedig a mennyei nyugat felé. Ezeken a helyeken a Nap és a Hold járását, a nappalok és éjszakák váltakozását figyeli meg. (Fröhlich-Dobos szerk., 2009, p. 200-201) Az ötödik mennyben ismét angyalokról szól a látomás, ők az úgynevezett Virrasztók, vagy Egrigorok, akik közül két fejedelem és kétszáz kísérelője lement a földre, megszegették ígéretüket és az Úr elítélte őket. Miattuk szomorúak a Virrasztók és ezért

nincs dicsőítés ebben a mennyben. Énók megszólítja ezeket az angyalokat, hogy szolgáljanak újra az Úrnak a csüggedés helyett, azok pedig „szolgálni kezdtek egyetlen hangon, és a hangjuk feljutott az Úr színe elé.” (Fröhlich-Dobos szerk., 2009, p. 201-202) A hatodik mennyben Énók hét fényes és dicsőséges angyalt lát. Ők irányítják a világ rendjét. A hetedik mennyben pedig nagy fényesség és testetlenek egész serege, arkangyalok és angyalok jelennek meg és megmutatják Énóknak az Urat, aki a trónján ül. (Fröhlich-Dobos szerk., 2009, p. 202-203)

A Szentírásban nem találunk ezekre a rétegekre való utalást, csak a harmadik ég kerül említésre. Pál is beszél a harmadik égről a korinthusiakhoz írt második levélben: „*Ismerek egy embert Krisztusban, aki tizennégy évvel ezelőtt elragadtatott a harmadik égig – hogy testen-e vagy testen kívül, nem tudom, csak Isten tudja.*” (2Kor 12,2) Kálvin szerint ebben a részben Pál a legmagasabbat és a legtökéletesebbet jelöli ezzel a hármassal, ami az összes égitestnél és a mennyboltnál is feljebb van. (Kálvin, 2015, p. 182) Érdekes megfigyelés, hogy Énók könyve a harmadik eget az Édenkertnek nevezi, a második korinthusi levél 12. részének negyedik versében pedig ezt a réteget az apostol a paradicsommal azonosítja, magával a mennyei dicsőséggel. Erre a későbbi fejezetekben még visszatérek.

Véleményem szerint ez az eget rétegekre felosztó gondolkodás látszik abban is, hogy már a Mózes első könyvében, az ég teremtésénél is többes számban találjuk meg a szóban forgó főnevet az eredeti, héber szövegben. Ez a rész így szól (szövegforrás: Biblia Stuttgartensia Hebraica 1Móz 1,1):

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

Az itt megjelenő שָׁמַיִם vagyis „ég” szó valójában egy többes számú, hímnemű, absolutus alak, melynek a szótári alakja is ez a forma, tehát szó szerint azt jelenti: „Kezdetben teremtette Isten az egeket és a földet”. A héber nyelvben tehát nem is használják egyes számban a kifejezést.

A zsidó hagyományok szempontjából fontos megemlítenünk az úgynevezett seol-t is. Ez a túlvilági hely a holtak hazájának neve az Ószövetségben, amelyet a Károli fordítás több helyen is fordíthatlanul hagyott. Ez egy nagy, földalatti térség, ahová az emberek haláluk után kerülnek. Nem azonos a kárhozattal, vagy a pokollal, de sötétség uralkodik benne. A legmélyebb mély, amelyet többek között Ézsaiás, Ámós és Jób könyve is említ. (Bartha szerk., 1995, p. 476)

Ábrahám kebele is egy túlvilági hely a zsidók számára, amely a Biblián kívüli irodalomban többször, azonban a Bibliában csak egyszer fordul elő, Lukács evangéliumában, a

gazdag és Lázár példázatában. (Bartha szerk., 1993, p. 8) Ebben a részben a szerző kárhozat helyét a gyötrelem helyének (Lk 16,28), az üdvösség helyét pedig „Ábrahám kebelének” nevezi (Lk 16,22). Ebben a példázatban látjuk azt is, hogy a gazdag, aki a kárhozat helyére, a pokolra jutott, lángok között szenved és senki sem tud az egyik lokalitásból a másikba menni (Lk 16,26). Ábrahám kebele tehát az üdvösség helye a zsidó hívő számára, az Ábrahámhoz való közvetlen közelséget jelöli. . (Bartha szerk., 1993, p. 8)

5. A túlvilági klíma a görög hitvilágban

Az ókori görögök közül sokan úgy tartották, hogy az istenek az Όλυμπος hegyén (továbbiakban Olümposz) laknak. Ez valószínűleg nem is annyira meglepő, hiszen ahogy már említettem az előző fejezetekben, a Bibliában is olvasunk arról, hogy a hegyeknek hasonló jelentőséget tulajdonítottak. Talán azért történhetett így, mert a hegycsúcsokon tudtak a legközelebb kerülni az éghez. Az Ószövetségben és az Újszövetségben is több helyen találkozunk azzal, hogy Isten a hegyen jelent meg, (például füst formájában a már említett 2Móz 19,18-ban). Visszatérve az Olümposzhoz, tudjuk, hogy a hegy egy ma is létező, fizikailag meghatározható hely, amelyen Görögország legmagasabb csúcsa található. Ismerjük földrajzi fekvését és a tényleges klímáját. Mivel a tengerszint feletti magassága igen nagy (2917 m) (Forgács-Szabó, 1979, p. 18), európai szinten is jelentős, az év jelentős részében hófoltok borítják a csúcsát. (Forgács-Szabó, 1979, p. 21) Földrajzi fekvését tekintve a mediterrán éghajlatú területekhez tartozik, mégis jelen van a hegyvidéki klíma, tengerszint feletti magassága miatt.

Érdemes elgondolkodni azon, hogy vajon mit gondolhattak az ókori görögök a hegy felett kialakuló zivatarokról, ugyanis a villámlásokat Zeuszhoz kötötték. Ahogy már a korábbi fejezetekben is megemlítettem, az Ószövetségben és az Újszövetségben egyaránt látjuk azt, hogy a villámlás Isten hatalmasságához kapcsolódik. Feltételezhető, hogy a görögök azért tulajdonították Zeusznak a villámokat, mert isteni erőt láthattak benne, erős fénye és hangja miatt. Gerardus Van Der Leeuw azt írja: *„A villám sújtotta testet a görögök szentnek (hierosz) tartották, mert benne a hatalmasság nyilatkozik meg.”* (Leeuw, 2001, p. 36)

A villámlás mellett számos más hasonlóságot is felfedezhetünk a Szentírás és a görög irodalom között az éghajlatot vizsgálva. Továbbá az is megfigyelhető, hogy az ókori sírfeliratok arról tanúskodnak, hogy a görögök szerint voltak pozitív és negatív túlvilági helyek. Ezek klímájáról, illetve az ott lévők klímaélvezetéről is találunk leírást a sztéléken. A következő alfejezetekben ezeket vizsgálom meg.

5.1. Klímajelenségek a görög irodalomban

Epifániás jelenségek a Bibliához hasonlóan, megjelennek a görög irodalomban is. Homérosz többször is a Szentíráshoz hasonló kontextusba helyezi műve szereplőit. Az Iliászban, a tizenegyedik énekben ezt olvashatjuk: *„...s küldött a magasból véres harmatozást, mert már tervelte, hogy oly sok bátor férfit Hádészra vet ebben a harcban...”* Tehát Zeusz rettentő jelként véres harmatot küld az égből, mely azt jelenti, hogy sokan fognak a Hádészba

kerülni a harcok után. Hasonló jeleket az ószövetségi tíz csapásnál fedezhetünk fel. Ha véres harmattal nem is, a Nílus vérré változásával találkozhatunk Mózes második könyvében (2Móz 7,14-25).

A sötétség motívuma is megjelenik Homérosz műveiben, az Iliászban és az Odüsszeiában is. Ereboszról, az ősi sötétségről olvasunk, amely görög kultúrában azt a helyet jelentette, ahová a bűnös lelkek jutottak. Ezt a túlvilági helyet az ősi sötétséggel azonosították. Ezekben a művekben Erebosz az alvilág legsötétebb zugát jelentette. Jól mutatja ezt az a jelenet az Odüsszeia XX énekében, amikor Theoklümenosz, a jós azt mondja: „...*árnyakkal telt már meg a csarnok, telt meg az udvar, szállnak a mély Ereboszba, homályba; a nap kialudt már, nincs odafönt, s a sötétségnek vészes köde terjeng.*” (Devecseri ford., 2003, p. 228) A későbbiekben fogjuk azt látni, hogy a bibliai szövegek úgy tekintenek a sötétségre, a homályra, hogy az korlátozza az embert. Egyfajta megkötöttség ez, egy olyan állapot, amelytől saját erejéből az ember nem képes megszabadulni.

Ezekben a művekben találhatunk példákat az éjszaka és nappal hosszának befolyásolására is. Az Iliász XVIII. énekében, Patroklosz halála után olvashatunk arról, hogy Héra a harcok hevében Élioszt, a napot, a világóceánba, Ókeanoszba küldte, vagyis gyakorlatilag előre hozta az éjszakát. (Devecseri ford., 1992, p. 239) Az Odüsszeiában pedig Pallasz Athéné éppen ellenkezőleg, visszatartja a hajnal érkezését, amikor Odüsszeusz és Penelopé találkoznak. Ez a rész így hangzik: „...*föltartotta a hosszú éjt pályája határán, s Ókeanoszban aranytrónú Hajnalt: paripáit fogni szekérbe se hagyta, a fényt hordó rohanókat...*” (Devecseri ford., 2003, p. 241-243) Ha a Szentírásból szeretnénk említeni ehhez hasonló részt, akkor Józsué könyvét mondhatnánk. „*Azon a napon, amikor kiszolgáltatta az ÚR Izráel fiainak az emóriakat, beszélt Józsué az ÚRral, majd ezt mondta Izráel előtt: Nap, maradj veszteg Gibeóban, te is, Hold, az Ajjálón-völgyben! És veszteg maradt a nap, megállott a hold is, míg kitöltötte bosszúját ellenségein a nép. Meg van ez írva a Jásár könyvében. Megállt a nap az ég közepén, nem sietett lenyugodni majdnem egy teljes napig.*” (Józs 10,12-13)

A szivárvány is megjelenik a Biblián kívüli irodalomban, mint jel. Az Iliászban Irisz (az isteni szivárvány) Zeusz hírnökeként mindig békítő vagy mentő, óvó szándékkal jelenik meg. Például kimentí Aphroditét a csataterőről (Devecseri ford., 1992, p. 353kk), visszaküldi a haragvó Posszeidónt a tengerbe (Devecseri ford., 1992, p. 144kk), amivel az a célja, hogy fegyverszünet álljon be a trójaiak és a görögök között. (Devecseri ford., 1992, p. 192kk)

5.2. A pozitív túlvilági lokalitások klímája

Az ókorban voltak, akik úgy tartották, hogy ha valaki az isteneknek tetsző életet élt, azt halála után az istenek az Olümposzra vitték és velük együtt élhetett tovább, tehát csak a teste halt meg. Erről tanúskodik a következő táblázatban bemutatott görög fiatalembernek a sírfelirata is, aki a sztélén található írás szerint az istenek szolgálatának élt (2. táblázat). Ebből az is megfigyelhető, hogy az akkori emberek hogyan képzeltek el az Olümposzon uralkodó életkörülményeket:

φῶτα θεουδίηι μεμελημένον ἐξέτι τύτθου ἐς τέλος εὐτέρουσιν ἀριστεύσαν[τα] πόνουσιν, ὄλβιον ἐμπ[εδ]όμητιν ἐὼν μακάρων ὁαριστήν γαῖαν ἀπ[αλλ]άξαντα θεοὶ πρὸς Ὀλυμπον ἄγοντες νέκταρος ἀμ[βρο]σίης θέσαν ἔμμορον· αὐτὰρ ὁ χῶρος ἐνθάδε Μουσάω[ν θνητ]ῶν [κα]τὰ σῶμα καλύπτει.	<i>Az ifjút, aki eddig az istenek szolgálatának élt, és mindvégig jeleskedett a kegyes cselekedetekben, a boldog, kiváló értelműt, a boldogokkal társalgót, ki elhagyta a földet, az istenek az Olümposzra vitték, és megengedték, hogy nektárban és ambróziában részesülhessen. Ám a múzsai halottat test szerint ez a hely rejt.</i>
--	--

2. táblázat: Egy görög fiatalember sírfelirata és fordítása a Kr.u. 3-4. századból, Athénból
(Peres-Ledán, 2021, p. 43)

Ebben a feliratban a klíma átvitt értelmében találunk leírást az istenek lakóhelyén uralkodó légkörről. A sírfelirat szerint az ifjú az istenek eledelében részesülhet az Olümposzon: nektárban és ambróziában. Halála után ugyanúgy az istenek barátságos társaságában lehet, ahogyan földi életében együtt társalgott az istenekkel.

Az istenekkel való együttlét barátságos légkörét egy Szmirnából származó, Kr.u. 1. századi sírfelirat is jól mutatja (3. táblázat):

νῦξ μὲν ἐμὸν κατέχει ζωῆς φάος ὑπνοδοτείρη, ἀλγεινῶν λύσσα νόσων δέμας ἡδέϊ ὕπνωι,	<i>Az álmat hozó Nüx rejté életem fényét. Megerszabadultam a kínzó betegségektől, édes álomban</i>
---	---

λήθης δῶρα φέρουσ' ἐπ' ἐμοὶ προστάγμασι Μοίρης· ψυχὴ δ' ἐκ κραδίας δράμ' ἐς αἴθερον εἵκελος αὔρηι κοῦφον ἐπαιωροῦσα δρόμῳ πτερὸν ἥερι πολλῶι, καὶ με θεῶν μακάρων κατέχει δόμος ἄσσον ιόντα, οὐρανίοις τε δόμοισι βλέπω φάος Ἥριγενείης. τειμὴ δ' ἐκ Διὸς ἐστὶ σὺν ἀθανάτοισι θεοῖσι Ἑρμείῳ λόγῳ· ὅς μ' οὐρανὸν ἦγαγε χειρῶν αὐτίκα τειμήσας καὶ μοι κλέος ἐσθλὸν ἔδωκεν οἰκεῖν ἐν μακάρεσσι κατ' οὐρανὸν ἄστερόεντα, χρυσείοισι θρόνοισι παρήμενον ἐς φιλότητα, καὶ με παρὰ τριπόδεσσι καὶ ἀμβροσίῃσι τραπέζαις ἡδόμενον κατὰ δαῖτα θεοὶ φίλον εἰσορόωσιν, κρατὸς ἅπ' ἀθανάτοιο πατρὴϊσι μειδιόωντες νέκταρ ὅτ' ἐν προχοαῖσιν ἐπισπένδω μακάρεσσι.	<i>Léthé ajándékát hozzák nekem a végezet rendelése szerint.</i> <i>A lélek a szívből szélként röppen az aetherbe, könnyű szárnyon sietve száll a messzi égbe, s a boldog istenek lakához közel kerülve égi hajlékokban Érigeneia ragyogását szemlélem.</i> <i>Zeusz és a halhatatlan istenek nagy becsben részesítenek –</i> <i>Hermész szavára, aki kézen fogva az égbe vezetett – s mindjárt</i> <i>azt a nagy méltóságot adták nekem, hogy a boldogokkal</i> <i>a ragyogó égbe lakhassak,</i> <i>arany trónusokon barátjukként ülhessek.</i> <i>Ambróziás asztalok mellett, lakoma közben,</i> <i>az istenek kedvesen néznek rám, –</i> <i>És mosoly fénylik a halhatatlanok arcán,</i> <i>midőn nektárral áldozom nekik.</i>
--	--

3. táblázat: Sírfelirat és fordítása a Kr.u. 1. századból, Szmirnából (Peres-Ledán, 2021, p. 21)

Egy másik, Kr.u. 3. századból származó sírfelirat is ezeket támasztja alá (4. táblázat):

οὐκ ἔθανες, Πρώτη, μετέβης δ' ἐς ἀμείνονα χῶρον καὶ ναίεις μακάρων νήσους θαλίῃ ἐνὶ πολλῇ	<i>Nem haltál meg Próté, csak átmentél egy jobb helyre: nagy örömben a boldogok szigetét lakod. Gyöngé virágok között boldogan szökellsz</i>
--	---

ἐνθα κατ' Ἠλυσίων πεδίων σκιρτῶσα γέγηθας ἄνθεσιν ἐν μαλακοῖσι κακῶν ἔκτοσθεν ἀπάντων οὐ χειμῶν λυπεῖ σ', οὐ καῦμα, οὐ νοῦσος ἐνοχλεῖ, οὐ πείνη σ', οὐ δίψος ἔχει σ', ἀλλ' οὐδὲ ποθεινός ἀνθρώπων ἔτι σοι βίος· ζῶεις γὰρ ἀμέμπτως αὐγαῖς ἐν καθαῖσιν Ὀλύμπου πλησίον ὄντως.	<i>az elíziumi réten, minden nyomorúságtól távol. Nem szomorít téged már tél, hőség, betegség nem háborgat, nem bánt éhség, és szomjúság, – az emberi lét sem kíváncsús már neked. Élész hát a tökéletesen tisztá ragyogásban, közel az Olümposzhoz valóban.</i>
--	--

4. táblázat: Egy Próté nevű nő sírfelirata és fordítása a Kr.u. 3. századból, Rómából (Peres-Ledán, 2021, p. 22)

Az ifjú sztéléjéhez hasonlóan, a Kr.u. 3. századból való Próté sírfelirata is tagadja, hogy a halál végleges megsemmisülést jelentene és világos képet ad arról, hogy mit gondoltak a túlvilági életről. A sírfelirat a földinél jobb helynek tartja az Elüsziont, amely egyesek szerint a Hádészban elkülönített részt, mások szerint azonban az Olümposzhoz közeli helyet jelentette. Ezen a sztélén az Elüszion „egyszemélyes mennyországnak” tűnik, mivel nem ír az istenek jelenlétéről, vagy társakról. A sírfelirat egy tavaszi réthez hasonló képet fest le az üdvhelyről, ahol Prótét nem bántja sem tél, sem hőség, sem semmi emberi szükséglet. Ez a kép rendkívül hasonlít a Jelenések könyvében található írásokhoz: „*Nem éheznek és nem szomjaznak többé, sem a nap nem tűz rájuk, sem semmi más hőség...*” (Jel 7,16) Majd a könyv végén, amikor alászáll a mennyből az új Jeruzsálem, egy hang hallatszik és azt mondja: „*...és letöröl minden könnyet a szemükről, és halál sem lesz többé, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom nem lesz többé, mert az elsők elmúltak.*” (Jel 21,4)

5.3. A negatív túlvilági lokalitások klímája

Érdeemes megvizsgálni a sírfeliratokat a másik oldalról is. Mit tudunk meg az alvilágról? A következő epigrammában ezt a kérdést szeretném vizsgálni (5. táblázat):

Τίμων (οὐ γὰρ ἔτ' ἐσσί), τί τοι, σκότος ἢ φάος, ἐχθρόν; -τὸ σκότος: ὑμέων γὰρ πλείονες εἰν Ἀῖδη.	<i>–Timón (most hogy már nem élsz), mit utálsz jobban: a fényt vagy a sötétséget? –A sötétséget. Mivel a hádészban több van a magatok fajtájából.</i>
---	---

5. táblázat: Kallimakhosz párbeszédese epigrammája (Kr.e. 310-235) és fordítása
(Peres-Ledán, 2021, p. 30)

Kallimakhosz epigrammájában (5. táblázat) két fontos információ tűnik ki: az egyik, hogy a Hádészban sokan vannak. Ez egy átlagos embernek nem sokat jelent, azonban Timón itt maga a mizantrópia megtestesítője, tehát számára szorongást okoz, ha sok emberrel kell egy helyen lennie. A másik, már jóval könnyebben észrevehető információ az, hogy az alvilágban sötétség van. A sötétség pedig, ahogy korábban már említettem és a következő fejezetekben is látjuk majd, mindig hiányt, ürességet, szenvedést vagy valamilyen egyéb rossz dolgot jelent. Tehát mindkét megfigyelés negatív képet ad a Hádészban uralkodó klímáról.

5.4. Hasonlóságok a Jelenések könyve és a sírfeliratok között a túlvilági klíma tekintetében

Ahogy láttuk, több sírfeliratban is megtaláljuk azt az elképzelést, hogy az emberre a halál után gondtalanság, és nyugalom vár. A halált követően az ember megszabadulhat az élet terheitől, illetve a mindennapi bosszúságoktól. Ez fedezhető fel a következő 1. századi, kis-ázsiai sírfeliratban is (Ledán, 2021, p. 243):

*Mint szenvedő megszabadultam a betegségektől, édes álomban
a feledés (Léthé) ajándékát hozzák nekem a végezet rendelése szerint.
A lélek a szívből a hajnali világossághoz hasonló étherbe szökken, (...)
égi hajlékokban a hajnali pír fényét szemlélem.*

A sírszövegekben felvázolt kép rendkívül hasonlít a Jelenések könyvében található írásokhoz, amelyeket korábban ismertettem.

1. Fájdalom, szenvedés hiánya.

A hetedik fejezetben ezt olvassuk: „*Nem éheznek és nem szomjaznak többé, sem a nap nem tűz rájuk, sem semmi más hőség...*” (Jel 7,16) A Jelenések könyve utolsó fejezeteiben is találunk egybecsengő részeket. Amikor alászáll a mennyből az új Jeruzsálem, egy hang hallatszik és azt mondja: „*...és letöröl minden könnyet a szemükről, és halál sem lesz többé, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom nem lesz többé, mert az első elmúltak.*” (Jel 21,4) Ezt olvashatjuk Próté sírfeliratában (4. táblázat) is, illetve a másik három, előzőekben említett sírszöveg is utal arra, hogy a halál után az elhunyt megszabadul minden rossztól, ami a földi életében gyötörte.

2. Nyugalom, pihenés.

A Jelenések könyve 14. fejezetében olvashatunk arról, hogy a holtak megszabadulnak a szenvedéstől és nyugalomra találnak. A fájdalomtól, betegségtől való megszabadulás gondolata az ismertetett sírfeliratokban is megjelennek, például Próté sztéléjén (4. táblázat) az áll: „...*betegség nem háborgat...*”. De a kis-ázsiai sírszövegen is találkozunk hasonló sorokkal: „*Mint szenvedő megszabadultam a betegségektől...*”

További hasonlóság a Szentírás és a sírfeliratok között az is, hogy a halál nem a végleges megsemmisülést jelenti. A nyugalom nem egyenlő azzal, hogy az elhunyt örök álomba merül és ezért már nem érez semmi fájdalmat, hanem a halál után is élet vár rá, egyfajta mozgalmas nyugalom, ahol már nem szenved, de érzékeit nem veszti el.

3. Mennyei istentisztelet

„*Az álmot hozó Nüx rejti életem fényét*” kezdetű feliratban (3. táblázat) találjuk a következő sorokat: „*És mosoly fénylik a halhatatlanok arcán, midőn nektárral áldozom nekik.*” Azaz a halott áldozik az isteneknek, vagyis liturgikus szolgálatot végez, ahogy azt életében is tette. A Jelenések könyvében is hasonló gondolatot olvashatunk a 7. fejezet 15. versében: „Ezért vannak az Isten trónja előtt, és szolgálnak neki éjjel és nappal az ő templomában, és a trónon ülő velük lakik.”

4. Fényjelenségek

A szmirnai sírfeliratban (3. táblázat) több helyen is megjelenik a fény. Azt olvassuk: „*Az álmot hozó Nüx rejti életem fényét.*” A fény az élet feltétele, a Jelenések könyvében pedig azt olvassuk, hogy Isten új teremtésében azért nem lesz szükség a világító égitestekre, mert az Úr dicsősége maga lesz az életadó fény.

Ugyanebben a sírfeliratban jelenik meg Érigeneia is: „*égi hajlékokban Érigeneia ragyogását szemlélem*”. Érigeneia egy görög istennő volt, akiről azt tartották, hogy ő szülte a Hajnalcsillagot és az ég többi csillagát. (Trencsényi-Waldapfel ford., <https://mek.oszk.hu/06200/06221/06221.pdf>) Tehát a sírfelirat szerint a túlvilágon maga az istennő ragyogását nézi az elhunyt.

6. Az evangéliumi klímajelenségek

6.1. Az utolsó idők klímája

Az Ószövetségben azt láthattuk, hogy Isten több esetben is azonosul az időjárás elemekkel, vagy ténylegesen olyan eszközöknek használja, amelyekkel kapcsolatot teremt az emberrel, illetve megbünteti engedetlenségéért. Az Újszövetségben ezzel szemben inkább olyan körülmények között találkozunk a klíma komponenseivel, amelyek jelek formájában érvényesülnek, főképpen az eszkatológiai beszédek, látomások, illetve példázatok kontextusában.

Az Újszövetségben számos helyen olvashatunk Krisztus eljövételéről. Máté evangéliumában például a 24. fejezetben a tanítványok megkérdezik Jézust, hogy milyen jelei lesznek az Emberfia eljövételének (Mt 24,3). Jézus háborúkról, éhínségről és földrengésekről beszél, illetve a 21. versben azt mondja: *„Mert olyan nagy nyomorúság lesz akkor, amilyen nem volt a világ kezdete óta mostanáig, és nem is lesz soha.”* (Mt 24,21) Tehát itt a klíma fogalmának átvitt értelmezésében találunk elemeket, amelyek segítenek a körülmények elképzelésében. Ezek az elemek megfoghatóbbak számunkra, hiszen ezek ma is tapasztalható jelenségek.

A folytatásban azonban már arról beszél Jézus, hogy mi fog történni az eljövetele után. Ez a vers így hangzik: *„Közvetlenül ama napok nyomorúsága után pedig a nap elsötétedik, a hold nem fénylik, a csillagok lehullanak az égről, és az egek tartóoszlopai megrendülnek.”* (Mt 24,29) Azok az égitestek, amelyek a fényt jelentették, Krisztus eljövetele után megszűnnek létezni, így a világ sötétségbe borul. A sötétség pedig, ahogy már az előző fejezetekben említettem, egy olyan motívum, ami a Bibliában mindig negatív képekhez kötődik, „az éjszakával és az alvilággal összefüggő fogalom, a káosz jellemzője.” (Bartha szerk., 1995, p. 494) Ha alaposan megnézzük Máté evangéliumát, többször találkozunk a külső sötétség fogalmával. A 8. fejezetben például ezt írja: *„De mondom nektek, hogy sokan eljönnek napkeletről és napnyugatról, és asztalhoz telepednek Ábrahámmal, Izsákkal és Jákóbbal a mennyek országában; akik pedig a mennyek országa fiainak tartják magukat, kivettetnek a külső sötétségre, ott lesz majd sírás és fogcsikorgatás.”* (Mt 8,11-12) Ez a rész tulajdonképpen két lokalitást is említ, amelyek egymással ellentétesek, hasonlóan, mint a már említett helyen, Lukács evangéliumából, a gazdag és Lázár példázatánál. A lakoma az üdvösség metaforája (Bartha szerk., 1993, p. 8), tehát az üdvözültek asztalhoz telepedése egy pozitív túlvilági helyként fogható fel, míg a külső sötétség ennek éppen az ellenkezője. Az előzőekben már

láttuk, hogy Isten a sötétségben is vezeti az Ő népét úgy, hogy Maga lesz a világosság, tehát a sötétséget értelmezhetjük úgy is, mint Isten nélküliséget.

Ézsaiás könyvében, a 9. fejezetben a próféta kimondja azt, amit később maga Jézus is elmond: *Ő a világ világossága, aki az Isten nélküliségből, világosságot támaszt. „A nép, amely sötétségben jár, nagy világosságot lát, a homály földjén lakókra világosság ragyog.”* (Ézs 9,1) Ha megnézzük János evangéliumát, akkor azt látjuk, hogy nagyon hasonlóan, ugyanazzal a szóval kezdődik, mint Mózes első könyve: *„Kezdetben volt az Ige...”* (Jn 1,1a) Majd a 3. versben így folytatja: *„Minden általa lett, és nélküle semmi sem lett, ami létrejött. Benne élet volt, és az élet volt az emberek világossága. A világosság a sötétségben fénylik, de a sötétség nem fogadta be.”* (Jn 1,3-5) Az Ige, vagyis Jézus Krisztus, eljött a világba, hogy megtegye azt, amit Mózes első könyvének első fejezetében a Teremtő Atya is megtett: leszámolt a sötétséggel. És a sötétség nem tudta hatalmába keríteni a Világosságot. A korábban már említett apokaliptikus beszédben is Krisztus visszajövele után elsötétülnek a fényt adó égitegek. A sötétség tehát Isten hiánya és azért kellett eljönnie Jézusnak, hogy amit Isten elkezdett a teremtésnél, az itt beteljesedjen, mindemellett pedig ott van az az ígélet, az a látomás, amit a Jelenések könyve tár elénk, amikor megszűnik a sötétség.

6.2.Jézus halálához kapcsolódó klímajelenségek

A szinoptikusok mindegyike beszámol arról, hogy közvetlenül Jézus halála előtt tizenkét órától három óráig sötétség támadt és a Nap elhomályosodott. Az előző fejezetben már láttuk, hogy a sötétség az Isten nélküli állapotot jelentheti, ez pedig ebben az esetben is helytálló. Amikor Jézust keresztre feszítik, sötétség támad. Márk evangéliuma így ír erről: *„Amikor tizenkét óra lett, sötétség támadt az egész földön három óráig.”* (Mk 15,33) Majd Jézus felkiált a kereszten: *„Elói, elói, lámá sabaktáni! – ami ezt jelenti: Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?”* (Mk 15,34) A világ rendezetlenné, elhagyatottá válik és sötétségbe borul Isten nélkül. Ez az állapot következik be Jézus halálakor is.

Lukács, Jézus halála előtt írja le azt is, hogy a templom kárpitja kettéhasadt, Máté és Márk ezt az eseményt Jézus lelkének kilehelése utánra teszi. Máté még a halottak feltámadásáról és földrengésről is beszél: *„És íme, a templom kárpitja felülről az aljáig kettéhasadt, a föld megrendült, és a sziklák meghasadtak. A sírok megnyíltak, és sok elhunyt szentnek feltámadt a teste. Ezek kijöttek a sírokból, és Jézus feltámadása után bementek a szent városba, és sokaknak megjelentek.”* (Mt 27,51-53)

Tehát azt látjuk, hogy azok az elemek jelennek meg Jézus halálakor is, amelyekkel már az ószövetségi epifániás jelenségek esetében is találkoztunk és mind Isten hatalmasságához vagy az Isten nélküli állapothoz kapcsolódnak.

7. Kozmikus túlvilági klíma-jelenségek az apostoli levelekben

Az Újszövetségben az apostoli levelek is tartalmazznak utalásokat és látomásokat a mennyek országával, a kárhozat helyével és különböző klíma elemekkel kapcsolatban.

Már korábban említettem Pál apostol korinthusiakhoz írt második levelét. Ebben a részben találkozunk a harmadik éggel kapcsolatos elragadtatással. *„Ismerek egy embert Krisztusban, aki tizennégy évvel ezelőtt elragadtatott a harmadik égis – hogy testben-e vagy testen kívül, nem tudom, csak Isten tudja. Én tudom, hogy az az ember – hogy testben-e vagy testen kívül, nem tudom, csak az Isten tudja – elragadtatott a paradicsomba, és olyan kimondhatatlan beszédek hallott, amelyeket ember el nem mondhat.”* (2Kor 12,2-4) Pál a harmadik eget a paradicsommal azonosítja. Kálvin írja a paradicsomról, hogy az ókori görögök ezzel a szóval a mennyei dicsőséget jelölték, illetve hogy a Biblia Isten kertjét a legkívánatosabb helynek nevezi. (Kálvin, 2015, p. 182) Tehát ez egy olyan pozitív lokalitás, ahol Isten jelenléte feltételezhető.

A Zsidókhoz írt levél megemlíti a mennyei Jeruzsálemet és felsorolja, hogy kik vannak a városban. *„Ti a Sion hegyéhez járultatok, és az élő Isten városához, a mennyei Jeruzsálemhez és az angyalok ezreihez, az elsőszülöttek ünnepi seregéhez és gyülekezetéhez, akik fel vannak jegyezve a mennyekben, mindenek bírájához, Istenhez és a tökéletességre jutott igazak lelkeihez, az új szövetség közbenjárójához, Jézushoz és a meghintés véréhez, amely hatalmasabban beszél, mint Ábel vére.”* (Zsid 12, 22-24) Kálvin azt írja: „Megbecsülhetetlen kitüntetés ez, amellyel a mennyei Atya arra méltat minket, hogy az angyalok és szentatyák közé sorol.” (Kálvin, 2010, p. 243)

Nagyon érdekes Júdás levele, mely mindössze egy fejezetből áll és a keresztyén közösségekben fellépő hamis tanítók ellen szól. A szerző az ő büntetésüket írja le és többször is az apokrif iratokból idéz, ami azt mutatja, hogy az akkori emberek között népszerűek lehettek ezek a szövegek. (Kocsis, 2019, p. 154) A korábban már tárgyalt negatív elemek közül itt az örök tűz (Júd 1,7) és az örök sötétség (Júd 1,13) jelenik meg, mint a büntetés helye. A hatodik vers pedig a sötétséget egyfajta börtönnek írja le, vagyis egy olyan helynek, amely fogságban tartja, azaz korlátozza az ott lévő engedetlen angyalokat: *„Azokat az angyalokat is, akik nem becsülték meg a maguk fejedelemségét, hanem elhagyták saját lakóhelyüket, örökkévaló bilincsekben és sötétségben tartja fogva a nagy nap ítéletére.”* (Júd 1,6) Itt olyan elítélt angyalokkal találkozunk, amelyek hasonlóan bűnhődnek, mint az Énók könyvéből megismert második mennyben. Kálvin azt írja ezekről az angyalokról, hogy Isten fényessége tündökölt bennük, mennyei hatalmasságok voltak, most pedig sötétségbe süllyedtek és bárhová mennek,

hurcolják ezt a bilincset. (Kálvin, 2013, p. 360) A sötétség, amellet, hogy megkötöttséget jelent, a félelemnek, a pusztulásnak és a halálnak is a jelképe. (Bartha szerk., 1995, p. 494)

A három említett levélből azt látjuk, hogy megjelennek a már korábban ismerttetett klímaelemek, ezek a leírások azonban már egyértelműen az eljövendő új teremtésre, illetve a mennyek országa környezetének jellemzőire mutatnak.

8. Mennyei klíma a Jelenések könyvében

8.1. A mennyei terek

A Jelenések könyvében számos helyen találunk leírást Isten országáról, illetve az ott uralkodó klímáról. A negyedik fejezetben János egy trónt lát és pontos leírást ad arról, hogy körülötte milyen klímajelenségek uralkodnak a látomásában. Ezek az elemek a szó szerinti értelmezésben vett elemek közé tartoznak. A trón körül szivárvány van (Jel 4,3b), a trónból pedig villámok törnek ki és mennydörgés hallható (Jel 4,5). A negyedik vers tehát három éghajlati elemet ír le, amelyek mindegyike köthető vízhez valamilyen formában: a szivárvány jelenléte feltételezi, hogy esőnek és napsütésnek is kell lennie a trónteremben, ahhoz hogy az létrejöjjön, továbbá a villámok és a mennydörgés a zivatarok velejárói, amihez (ugyan nem minden esetben, de) kapcsolódhat csapadék. Tehát ha a mennyei trónterem éghajlatát szeretnénk felvázolni, a víz jelenléte nem maradhat ki a vizsgálatból.

Ezékiel könyvében is megtaláljuk a szivárványt, az Úr dicsőségéről szóló látomásban: *„A körülötte levő fényözön olyannak látszott, mint a szivárvány, amely a felhőkön szokott lenni esős napon. Ilyen volt az Úr dicsőségének látványa...”* (Ez 1,28) A Jelenések könyvében a szivárvány tulajdonképpen egy fénykoszorú, aureola, mely zöldesen, a smaragd fényéhez hasonlóan ragyog. Az Ószövetségben a büntetés végét, a szövetségkötést jelenti, itt, a Jelenések könyvében azonban a trónjelenet után csapásokról olvasunk. De talán mégis azt jelzi a szivárvány, hogy Isten kegyelmes lesz az ő népéhez, választottjaihoz az ítélet idején. A smaragd megjelenésével kapcsolatban érdemes megemlíteni Idősebb Plinius „Historia Naturalis” (Természetrajz) c. művét, melyben Plinius szerint a smaragd szín a legkellemesebb, legintenzívebb zöld. Gyönyörködtet, anélkül, hogy elkápráztatna, sőt a fáradt szemet pihenteti, megnyugtatja a smaragd nézése. Néró császár például a véres gladiátorjátékokat egy csiszolt smaragdon át nézte. (Pliny, 1962, p. 37, 16)

A szivárvánnyal kapcsolatban érdekes még az is, hogy (ahogy már azt az előző fejezetekben is említettem) az Iliászban Irisz (szivárvány) Zeusz hírnöke, aki mindig békítő vagy mentő szándékkal jelenik meg. Tehát a görög irodalomban hasonló jelentés párosul a szivárványhoz, mint a Szentírásban.

Ha tovább olvassuk a Jelenések könyvét, a 7. fejezetben már nem csak a szó szerinti éghajlati elemekre, hanem a klímaélvezetre, vagyis az átvitt értelmezésre is találunk utalásokat, hiszen a Szentírás leírja, hogy az üdvözülők nem éheznek és nem szomjaznak többé és semmi bánalom nem érheti őket (Jel 7,16-17). Ez egy olyan környezetet feltételez, ahol nyugalom és bőség uralkodik.

A 11. fejezetben a mennyei templom körüli klímajelenségek leírását találjuk. Azt olvassuk, hogy miután megnyílt Isten temploma a mennyben és megjelent a szövetség ládája, mindenféle szélsőséges időjárási jelenségek támadtak: villámlás, mennydörgés, földrengés, sőt jégeső is: „*És megnyílt az Isten temploma a mennyben, és megjelent templomában az ő szövetségének ládája, és villámlás, zúgás és mennydörgés, földrengés és nagy jégeső támadt.*” (Jel 11,19). Ezek tehát ismét a szó szerinti klímaértelmezéshez kapcsolhatók.

A 14. fejezetben ismét a klímaélvezetre találunk példát. Azt olvassuk, hogy azok, akik az Úrban halnak meg, boldogok és megnyugszanak fáradozásaiktól, vagyis már nem kell tovább hordozniuk terheiket (Jel 14,13). Továbbá ebben a részben az is benne van, hogy azokat, akik földi életükben fáradoztak, követik majd cselekedeteik, vagyis ez a halál utáni megnyugvás egyfajta „aktív pihenés”. Azt mondhatjuk tehát, hogy az eltávozottak boldog nyugalma nem azt jelenti, hogy azért szűnik meg minden fájdalmuk, mert már nem éreznek többé semmit. Ez a rész éppen azt mutatja meg, hogy a halál után is van élet.

8.2. A mennyei Jeruzsálem klímaviszonyai

Mindezeket látva, nézzük most meg a mennyei Jeruzsálemről szóló látomást. A 21. fejezetben megjelenik az új ég és új föld motívuma. Ez a rész leírja, hogy az első ég és az első föld elmúlik és nem lesz tenger sem (Jel 21,1). Minden megszűnik létezni az általunk ismert környezetből és éghajlatból, vagyis mindaz, ami a mi ismereteink szerint szükséges az élethez. Első olvasatra ez egy igen félelmetes jövőkép, azonban a következő versekben az új Jeruzsálem alászállásáról olvashatunk, amikor egy hang szól a trónus felől és kiderül, hogy nem csak az ég és a föld fog elmúlni, hanem az emberek fájdalma is, sőt halál sem lesz többé (Jel 2-4). Ez pedig azt jelenti, hogy bűn sem lesz többé. Dér Katalin A Jelenések könyve című kommentárjában azt írja: „*Többről van szó a szenvedések pusztá hiányánál, forrásuk, a bűn tűnik el.*” Majd így folytatja: „*Eltűnik a tenger. Nem a természetes víz, hanem a közeg, ahonnan a sátán előhívta a fenevadat (13,1), a tenger, ami a népek kaotikus tömegének, a nyugtalanságnak, a bűn mélységének, a bukott angyalok tartózkodási helyének szimbóluma volt...*” (Dér, 2013, p. 369.)

Ha mindezeket együttesen vizsgáljuk, akkor elmondható, hogy az élethez nem lesz szükség sem földre, sem égre, tehát légkörre sem, amelyek az ember tudása szerint szükségesek lennének az élet létrejöttéhez és fennmaradásához. A nyolcadik versben azonban egyértelművé válik, hogy ebben a fájdalom nélküli, új életben nem mindenki részesülhet, ugyanis megjelenik a hitetlenek büntető helye is: a tűzzel és kénnel égő tó, amit a Jelenések könyve a második halálnak nevez, vagyis minden, aminek Isten új teremtésében nincs helye, megsemmisül. John Bright The Kingdom of God c. művében arról ír, hogy ezzel véget ér a kozmikus gonosz

hatalma és az ördög, minden követőjével együtt a lángok martalékává válik, ezzel pedig helyreáll a régi teremtés. (Bright, 1952, p. 241)

A mennyei Jeruzsálemről pontos leírást találunk a Bibliában: a szerző tündöklő drágakövek ragyogásához hasonlítja, amelyet Isten dicsősége tölt be. A város az ókori ember számára a biztonságot jelenti. Barsi Balázs írja azt, hogy a város az az otthon, ami mentes a pusztá borzalmaitól. Isten is így fogja körülvenni az üdvözülöket. (Barsi, 2005, p. 204) Ami pedig az előzőek alapján nagyon érdekes, hogy a városnak nincs szüksége templomra, hiszen maga az Úr a temploma, továbbá kiderül, hogy a Napra és a Holdra sincs szükség, sem semmilyen világító égitestre, mert maga az Úr világítja azt meg, az Isten dicsősége. Ez azt jelenti, hogy napszakok sem lesznek többé, vagyis nem lesz szükség az általunk ismert időre sem. Isten világában az örök élet folyamatossága mégis feltételez valamiféle időt a mennyei térben, amely más, mint a mi időnk. (Dér, 2013, p. 370) Nem lesz éjszaka sem, vagyis Isten leszámol a sötéttséggel, ahogyan a teremtés első napján is tette. Ha továbbra fenntartjuk, hogy a sötétség az Isten nélküliséget jelenti, akkor elmondható, hogy Isten az Ő új teremtésében mindig jelen van és az ember nem szenved semmiben hiányt, épp ellenkezőleg. Peres Imre professzor úr a következőket írja: *„A város megtekintése után a kis-ázsiai látnok beszámol arról is, amit a városban nem látott: a templomot, a napot és a holdat. A földi viszonylatban ezek fontos tényezők egy nép életében és vallása gyakorlásában. De ez nem jelenti azt, hogy az új aióban is minden a régi szerint folytatódik. Isten új világában új körülmények lesznek, esetleg olyanok is, amikről eddig nem lehetett fogalmuk, mert a földi élet feltételei másképp működtek. János azonban azonnal meg is indokolja, hogy az említett objektumok miért nincsenek a mennyei Jeruzsálemben, ill. miért nincs rájuk szükség: mert az Úr, a mindenható Isten és a Bárány annak a temploma ... mert az Isten dicsősége világosította meg, és lámpása a Bárány. Ehhez még azt is hozzáveszi, hogy a mennyei városban nem lesz éjszaka, nem lesznek bezárt kapuk, és nem lesz benne semmi, ami zavaró lenne. Ez azonban nem hiány, hanem éppen hogy gazdagabb teljesség: nincs szükség olyan valamire, amit már még magasabb élet túlszárnyalt.”* (Peres, 2021, p. 335) Az új világban tehát az Isten által használt időjárás jelenségek, amelyek eszközei voltak, hogy kapcsolatot teremtsen az emberrel, megszűnnek létezni, hiszen már nincs szükség rájuk, mert mindig ott van velük, és már nem a természeti jelenségekben, hanem szemtől szemben. Isten az Ő új teremtésében, az új genezisben mindig jelen van és az ember nem szenved semmiben hiányt. A sötétség megszűnik, a rendezetlen elrendeződik és az Isten nélküli állapot is elmúlik.

Tehát, amikor Krisztus visszajövetelére, a parúziára várunk, nem valaminek a végét, hanem a kezdetét, az új genezist várjuk. Dr. Szathmáry Sándor ezt írja Eszkatológia című művében:

„A szenvedés és az ítélet csak eszköz arra, hogy a vajúdás révén új világ szülessen. Tehát nem pusztulást várunk, hanem a vég ideje alatt valódi genezisre várunk, születést egy új világra.”
(Szathmáry-Török-Kocsis, 2001, p. 367)

A Jelenések könyve tehát azt mondja, hogy Isten jelen van az új teremtésben, az Isten nélküli állapot, a sötétség pedig végleg elmúlik. Ez az új genezis.

9. Konklúzió

Azt mondhatjuk, hogy a klíma számos alkalommal vált Isten eszközévé. Az Ószövetségben több olyan történetet is találunk, ahol az Úr a szelet, a tüzet, a füstöt, vagy a földrengést használja, hogy megvédje, vezesse, vagy éppen megbüntesse az embert, ezek közül a tűz kettős értelemben jelenik meg, mint pusztító és mint életető elem. Az Újszövetségben is találkozunk hasonló jelenségekkel Jézus apokaliptikus beszédében. A különbség az Ó- és Újszövetségben abban van, hogy míg az Ószövetségben az Úr többször azonosul az adott időjárási elemmel, addig az Újszövetségben ilyenekkel nem találkozunk, más értelemben válik eszközzé a klíma, jelek formájában érvényesül. Isten új teremtésében, a mennyei Jeruzsálemben pedig mindezek megszűnnek, nem lesz rájuk szükség, ahogyan a további kapcsolatfenntartásra sem.

Láthattuk azt is, hogy a sírfeliratok szövegében számos olyan klímaelem megtalálható, amelyet a Jelenések könyvében is fellelhetünk. A sírszövegek tanúskodnak arról, hogy a görög emberek számára sok minden ismerős volt abból, amit a Jelenések könyve leír a mennyről és annak klímájáról. Ha figyelmesen olvassuk a Szentírást, pontos éghajlati leírást kaphatunk a mennyei trónteremről és Isten új teremtéséről, ahol nem lesz semmi fájdalom és minden elmúlik abból a világból, amit ma ismerünk. A földi életéhez szükséges lételelemek is elmúlnak, de a mennyek országában, az új teremtésben ezekre nem lesz szükség.

Fontos megállapítás, hogy a sötétség mindig negatív jelentéssel bír és valaminek a hiányára utal. Ez igaz a Bibliában és a görög kultúrában is. A világosság és a sötétség számunkra két szorosan összetartozó fogalom, amit nem tudunk elválasztani egymástól. Isten azonban a teremtés első napján szétválasztotta ezt a két elemet és elküldte Jézus Krisztust, aki Maga lett a világosság. Isten, az Ő új teremtésében végleg legyőzi a sötétséget.

Fontos azonban, hogy ne felejtsük el: a Jelenések könyvének olvasása ugyan segít belegondolni, hogy milyen lehet a mennyei üdvhely és a benne uralkodó légkör, de Isten tökéletes, új teremtése az ember minden képzeletét felülmúlja.

10. Irodalomjegyzék

Kommentárok:

BARSI B. (2005) „Neked adom az élet koronáját”, A Jelenések könyvének magyarázata (EFO, Budapest, 1997), Tatabánya, Nyomdaipari Kft., ISBN 936 219 811 5

BARTHA T. szerk. (1968): Jubileumi kommentár. A Szentírás magyarázata, Budapest, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya

DÉR K. (2013) A Jelenések könyve, Budapest, Kairosz Kiadó, ISBN 978-963-662-619-8

KÁLVIN J. (2013) A KATOLIKUS LEVELEK magyarázata, Budapest, Kiadja a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója

KÁLVIN J. (2015): A MÁSODIK KORINTHUSI LEVÉL magyarázata, Budapest, Kiadja a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója

KÁLVIN J. (2010) A ZSIDÓKHOZ ÍRT LEVÉL magyarázata, Budapest, Kiadja a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója

Tanulmányok, tankönyvek:

BRIGHT, J. (1952): The Kingdom of God, New York, Abingdon-Cokesbury Press

FORGÁCS A. - SZABÓ M.(1979) Görögország, Budapest, Panoráma

LEDÁN M.I. (2021) A halál mint álom. Az újszövetségi álom-eszkatológia az ógörög sírfeliratok tükrében, Debrecen, Kiadja a Debreceni Református Hittudományi Egyetem Újszövetségi Tanszéke, ISBN 978-615-5853-38-8

LEEuw, G. van der (2001) A vallás fenomenológiája, Budapest, Osiris kiadó

PLINY (1962): Natural History (trans. D. e. Eicholz, vol. 10), Loeb Classical Library

PÉCZELY Gy.(1998) Éghajlat, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., ISBN 963 18 8924 6

PERES I.-LEDÁN M. I. (2021) Ókori görög sírfeliratok, Debrecen, Kiadja a Debreceni Református Hittudományi Egyetem Újszövetségi Tanszéke

PERES I. (2021) A Jelenések könyve, Patmosz Újszövetségi Kutatóintézet, Debrecen, Debreceni Református Hittudományi Egyetem

SZATHMÁRY-TÖRÖK-KOCSIS (2001) Eszkatológia, Budapest, Kiadja a Református Zsinati Iroda
Doktorok Kollégiumának Főtitkári Hivatala

Irodalmi művek:

DEVECSERI G. ford. (1992) Homérosz: Iliász Budapest, Európa Könyvkiadó

DEVECSERI G. ford. (2003) Homérosz: Odüsszeia, Budapest, Európa Könyvkiadó

Lexikonok:

BARTHA T. szerk. (1993) Keresztyén Bibliai Lexikon I, Budapest, Kálvin kiadó, 1993.

BARTHA T. szerk. (1995) Keresztyén Bibliai Lexikon II, Budapest, Kálvin kiadó, 1995.

Szövegforrások:

Biblia Hebraica Stuttgartensia, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1967/77.

FRÖHLICH I.-DOBOS K. D. szerk. (2009) Henok könyvei, Budapest, Pázmány Péter Katolikus
Egyetem Bölcsésztudományi Kar

Internetes források:

A 12 Pátriarka Testamentuma, Letöltve: <https://docplayer.hu/173180020-A-12-patriarka-testamentuma.html> (Utolsó letöltés: 2023.01.10.)

KOCSIS I. (2006) Bevezetés az Újszövetségbe, Letöltve: <https://docplayer.hu/7296-Kocsis-imre-bevezetes-az-ujszovetsegbe.html> (Utolsó letöltés: 2023.01.07.)

TRENCSENYI-WALDAFEL I. ford., Hésziadosz: Az istenek születése, Letöltve: <https://mek.oszk.hu/06200/06221/06221.pdf> (Utolsó letöltés: 2023.01.10.)